

Ingrid Lycke Ellingsen

Kompromissløs mot tortur

Per Halvorsen

Ikke la deg lure av Ingrid Lycke Ellingsens vevre bestemorsskikkelse. Den har til og med fått velfødde ukrainske politimenn med militær grad til å nikke i takt for menneskerettighetene. For sitt arbeid ble den pensjonerte psykiateren tildelt Karl Evangs pris for 2004.

Som utsending for Europarådets torturkomite hadde Lycke Ellingsen saumfart en politistasjon som var et stykke unna å fremstå som mønsterbruk i human fangebehandling. Nå satt hun der, rett overfor 25 staute karer i uniform, og skulle gi sine anbefalinger.

– Jeg følte meg ikke høy i hatten, men på vegne av menneskerettighetene kan man ikke inngå kompromisser. Og politimennene lyttet i hvert fall til det jeg hadde å si, forteller den tidligere fylkespsykiateren hos fylkeslegen i Buskerud.

I snart 12 år har hun reist rundt i Europas fengsler og lukkede anstalter som medlem av ekspertpanelet til European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT). Mandatet er å forebygge tortur og overgrep på menneskeverdet. Bortsett fra Hviterussland, har samtlige europeiske nasjoner sluttet seg til konvensjonen.

Glidende overgang

25 land og et ukjent antall institusjoner har 71-åringen rukket å besøke siden hun i 1993 ble foreslått av daværende sosialminister Grete Knudsen. Hun understreker at CPT først og fremst skal styrke rettssikkerheten til de som har blitt berøvet sin frihet. – Vår oppgave er ikke å fordømme enkeltland som bryter konvensjonen. Derfor er konfidensialitet og samarbeid et bærende prinsipp, forklarer hun.

Hvis et land nekter å samarbeide, forbeholder komiteen seg likevel retten til å gå ut offentlig.

Lycke Ellingsen opplever en ekte vilje til å humanisere de lukkede anstaltene.

– Ingen synes det er noe stas å være den slemmeste gutten i klassen, sier hun.

Hun underslår likevel ikke at tortur forekommer, også i Europa. Det har Amnesty dokumentert, og hun har selv vært med på å lete frem stokker og andre gjenstander som åpenbart har hatt som siktemål å straffe eller tvinge frem opplysninger eller en tilståelse.

Men den reinspikka torturen, slik den blir beskrevet i mediene eller fremstår i vår mest marerittaktige fantasier, tilhører ikke hverdagen i hennes arbeid for menneskeverdet. Den handler om å sikre dem som er frarøvet friheten, nærmere bestemte standarder for menneskeverdig behandling. I følge Lycke Ellingsen kan det være en glidende overgang mellom tortur og umenneskelig behandling:

– For noen kan det å være én av 45 fanger, som må dele 28 senger og sove på skift i fire timer om gangen, påføre såpass mye lidelse at det kan oppleves som tortur, sier hun.

Brast i gråt

Eller det kan være så enkelt som mangel på menneskelig kontakt: Under et oppdrag advarte en fangevokter mot å ta kontakt med en spesiell fange som ble ansett for å være ekstra farlig. Lycke Ellingsen trosset advarselen og ble lukket inn i en celle der alt stod på hodet. På sengekanten satt en syk fange som brast sammen i gråt idet hun rakte ham hånden og spurte hvordan han hadde det: "Du er den første som har tatt på meg på lang, lang tid", fortalte han.

– Til tross for at han ikke var testet, tok vokterne ham for å være HIV-positiv. Oppgaven her var å sørge for at vokterne

kunne få opplæring hvordan man forholder seg til HIV-positive, forteller Lycke Ellingsen

Riper i sjelen

Hun er ikke minst opptatt av kvinners situasjon:

– Jeg har opplevd kvinnelige innsatte som er blitt frøvet muligheten til å ivareta grunnleggende hygiene i forbindelse med menstruasjon. Å gå rundt blant mannlige voktere med blodstriper nedover beina, kan oppfattes som en dyp krenkelse. Kroppsvisitasjoner som er vanlige i lukkede anstalter, vil også oppfattes som ekstra belastende for kvinner når de utføres av menn, forteller hun.

Dypest riper i sjelen har hun fått etter å ha besøkt noen av Europas barnehjem. – Ingen er mer sårbare for brudd på menneskerettighetene enn barn, sier Lycke Ellingsen.

På dette området har hun et engasjement som strekker seg langt utover innsatsen for CPT. Deler av prispengene skal derfor gå til å støtte utvalgte barnehjem.

– Det nytter å gjøre verden litt bedre, sier hun og gjør Elie Wiesels ord til sine egne: "Motsatsen til kjærlighet er ikke hat, men likegyldighet".

Karl Evangs pris gis årlig til en person eller organisasjon som har gjort en særlig fortjenstfull innsats for å fremme enten folkehelsen og sosiale forhold av betydning for denne, rettssikkerhet og sikkerhet i helse- og sosialtjenesten eller opplysningsarbeid og medvirkning i samfunnsdebatten om viktige helse- og sosialpolitiske spørsmål.